

ПРЕДГОВОР

Проблемът за общуването възниква на всички равнища на човешкия живот, той е светогледен (респ. интердисциплинарен) проблем. Върху него започва специално да се размишлява и той става философски проблем още в древността. Трябва да подчертаем, че този проблем е поставян и дискутиран нееднократно, с него са се опитвали и да спекулират не само във философията, психологията, етиката, но и в художествената литература. Днес все по-настойчиво започва да се поставя задачата за усъвършенстване на културата на общуването. Не става дума, че подобна задача не е стояла и по-рано, но сега тя изпъква с особена сила, защото обществото навлиза в нов етап на развитие – етапа на пост-модерността, етапа на изграждането на демокрацията и в Източноевропейските страни. В този етап на социално-икономически, политически и културно-комуникативни преходи се създават нови качествени условия и предпоставки за повишаване на социалната и творческа активност на личността. С новите качествени изменения – свободната инициатива, конкуренцията, мандатността на властта, гражданските (неправителствени) формирания, глобалните комуникации – трансферът на ценности, оценки и други, човекът реално се превръща и утвърждава в решаващ фактор и субект на общественото развитие.

Ето защо формирането на качествено нова творческа активност на личността и социалната група се превръща в един от основните проблеми със стратегическо значение за демократичните промени. Културата на общуването става реален показател и критерий за тяхната ефективност, за степента на съзнателност и подготовка, за отношението и нагласите на личността и социалните групи.

Струва ни се, че една от най-плодотворните насоки за изследване на общуването е анализът на онези най-значими негови проблеми, които са в центъра на всяко философско мислене, но същевременно са и опорни точки

за различаване на отделните философи и философстваци. Поради тяхната универсалност бихме отнесли тези проблеми към екзистенциалните. В случая имаме предвид – универсално значимите модели на отношението на човека и социалната група (общността).

Философията отдавна се е разделила със своите арбитърски амбиции, затова е напразно да очакваме от нея категорични отговори или абсолютни истини по всички възможни въпроси. И все пак може би философията има какво да добави към вече известното, особено към най-общото осмисляне на общуването. Затова е нужно още в началото да кажем няколко думи за проблемите анализирани в тази книга. Толкова сложно явление като общуването би могло да има различен прочит в зависимост от изследователската (и читателската) позиция. То би могло да се изследва от гледна точка на гносеологията, логиката, психологията, социологията, семантиката и др. Тук се прави опит за философско осмисляне на общуването като комуникативна дейност, но анализирана, от една страна, чрез ревниво пазената от психологията проблематика за потребността като двигател или източник на човешката активност и, от друга страна, чрез обществената същност и място на комуникативния акт, въпрос, смятан за възлов от социалната психология и социологията. Тази “многомерност” на проблема естествено изисква и по-комплексен подход към неговото решение.

Необходимо е не само да се разкрие, че общуването е своеобразна комуникативна дейност, но и да се каже какъв е нейният предметен свят, който я отличава от всяка друга дейност. Трябва да се изясни какво представлява културата на общуването, а също и кой е в състояние да я създаде и възпроизведе. Друг интересен въпрос, който очаква своя компетентен отговор от социолозите, е как и доколко влияе конкурентната прагматична среда върху културата на общуването. Сред немалка част от социолози и етици е много силно влиянието на структурния функционализъм с неговия стремеж да обособи отделните съставни части на структурата на социалните системи и да определи тяхната роля една спрямо друга. Този основен принцип на структурно-функционалния анализ дава възможност на привържениците си да определят социализацията като понятие, описващо социо-културното въздействие, насочено към интеграцията на личността в съществуващата система на обществените отношения.

Общуването представлява доста сложно и многостранно социо-културно явление, в което трябва да различаваме не само философско-

социологическо, етическо, но и социално-психологическо равнище. Познаването на социално-психологическите механизми за междуличностна и личностно-социална комуникация е съществено като условие за повишаване равнището на културата на общуването. Психологизирането на социокултурните явления и процеси понастоящем се е превърнало в методологически принцип, който преобладава в съвременната популярна литература. Въпреки това, за някои автори развоят на общуването на индивида е правопрпорционален на развитието на неговата самостоятелност, а тя на свой ред се развива у него в оная степен, в която той е представител на организирана и защитаваща интересите си общност. Поради това съзнанието и чувството за просоциалност, за групови принадлежност и солидарност не само не противоречи на собствената инициатива и самостоятелност на личността, а, обратно, представлява много важно условие за развитието на тези качества. Същевременно индивидуалността не е само възплъщение на общата, социалната природа на човека, тя изразява неговата историческа активност като субект на практическата дейност и представлява своеобразен център на автономията на човека в тази дейност. Но самата тази индивидуалност и самостоятелност може и трябва да се разглежда през призмата на социалните и екзистенциалните отношения.

Предлаганите разработки показват, според нас, че именно в развитието и обогатяването на практическата дейност във всички обществени сфери – икономика, политика, право, морал и пр. – и във връзка с възникването на все нови и нови задачи по усъвършенстване управлението на целия обществен живот по пътя към демокрацията, се крият главните причини за тъй продължителните спорове, незаглъхнали и до днес, в съвременната специализирана литература по въпроса за културата на общуването.

Доц. д-р Лъчезар Андреев